

Ἄντ. Πρέκας, ἕνας ἀπὸ τοὺς δραστηριώτερους καὶ ἱκανώ-
τερους οἰκονομικοὺς υπαλλήλους, νεώτατος ἄξιμα, μολὶς
παράντα χρονῶν, πού τὴν πῆρε τὴν ἀνώτατη αὐτὴ θέση
μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ, δίχως χαρίσματα καὶ δίχως προστάτες.

Καὶ γι' αὐτὸ ἴσια ἴσια χαίρομαστε γιὰ τὸν πρεσβυτάτου
του πού τιμᾷ ὅχι τόσο τὸν κ. Πρέκα, ὅσο τὸν κ. Γού-
ναρη πού εἶδε μιὰ τίτλια ἄξια, τὴν ἀναγνώρισε καὶ τὴν ἔ-
βαλε στὴ θέση πού τῆς ἄξιζε.

*

Ο «ΕΡΓΑΤΗΣ» τοῦ Βόλου πέθανε, ζήτω ὁ «Εργά-
της» τῆς Σμύρνης! Ὅσο λυπούμαστε γιὰ τὸν ἀδικο θάνα-
το τοῦ πρώτου, ἄλλο τόσο χαίρομαστε γιὰ τὴ γέννηση
τοῦ δευτέρου, τοῦ Σμυρνίου «Εργάτη», πού ὁ Θεὸς νὰ
δώσει νὰ ζήσει καὶ νὰ προκύψει καὶ νὰ κερδίσει τοὺς κό-
πους τοῦ μιᾶς μέρας.

Ἰδρυτὴς τοῦ Σμυρνίου «Εργάτη» εἶναι ὁ νεότουρκος
Μεχμέτ Μετζιδέ, ἄντρας γιομάτος μόρφωση καὶ δράση καὶ
δυσθυμίας τοῦ κ. κ. Α. Κοκκινίδης καὶ Δ. Κιτσαμίνης.
Καὶ γράφεται ὁ «Εργάτης» πέρα πέρα (ἐξὸν ἀπὸ λιγο-
στὲς ἀράδες) στὴ Δημοτικὴ γλῶσσα καὶ εἶναι «φίλος, προ-
στάτης καὶ Σύμβουλος τοῦ Λαοῦ», κ' ἔχει ὅλη διαλεχτὴ
καὶ κατέλληλη μὲ τὸ πρόγραμμά του, πού εἶναι ἡ μόρφω-
σι τοῦ λαοῦ καὶ τὸ ζύγνημα τῆς ἐργατικῆς τάξης.

Ἐνα ποιηματάκι τοῦ συνεργάτη μας κ. Νίκου Σαντο-
ριναίου «Εργάτης» πού ἀρχινᾷ:

Εἶμαι γὼ τοῦ κόσμου τὸ κλειδί...

καὶ θυμίζει τὸ «αὐτὸ πτοῦ πλανήτη μας» τοῦ Κάρλαϊλ,
μὰς ἔκαμε βαθιὰ ἐντύπωση, καθὼς καὶ τὸ «βραδινὸ τρα-
γούδι» τοῦ συνεργάτη μας Τῶν Χριστῶν.

Ὁ «Εργάτης» τοῦ Βόλου δὲν μπόρεσε νὰ ζήσει, γιὰτὶ
πολεμήθηκε λυσσασμένα ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ κουκουλοπολιὰ
καὶ γιὰτὶ οἱ ἐργάτες τοῦ Βόλου δὲ νώσανε πίσω χρήσιμος
τοὺς εἶτανε ἕνας τέτιος φίλος καὶ προστάτης. καὶ δὲ μα-
ζωχτήκανε γύρω του νὰ τὸν προστατεύουν μετὰ σι-
βαρά τους χέρια. Ἀς τὸ νώσουνε τουλάχιστο τοῦτο οἱ
Τουρκομερίτες ἐργάτες κ' ὡς στηρίζουν τὸν «Εργάτη»
τους, χαρίζοντάς του ζωὴ καὶ δύναμη.

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ¹⁾

ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΚΥΒΕΡΝΙΕΣ

Ἡ Μάνη καὶ τὸ Σούλι μπόρεσαν νὰ κρατήσου
νὴ τὴ λεπτεροκυβέρνησι τους χαρὴ στοὺς γκρεμούς
καὶ στὰ βουνά τους ὅσο καὶ στὴν παληκαριὰ καὶ τὴν
ἀξιάδα τους. Τάλλα ὅμως μέρη δὲ δυνόντανε ἀδιά-
κοπα ν' ἀντιστέκονται γιὰτὶ οἱ τόποι τους πατιούν-
τανε ἐφκολα ἀπὸ τὸν ὄχτρό. Ἀναγκαστήκανε τὸ
λοιπὸ νὰ προσκυνήσουνε γιὰ νὰ κρατήσουνε ὅσα μπο-
ροῦσαν ἀπὸ τὰ προνόμια τους. Τὰ βαστάζανε τὰ
προνόμια πού πήραν καὶ παραδοθήκανε καὶ κερδί-
σανε καινούρια, πότε μὲ μπαξίσια πότε μὲ κολα-
κείες. Φροντίζανε νὰ μνησχοῦνε χτήματα τῆς Βα-
λιντῆ Σουλτάνας ἢ τῆς Μπασκαντίνης, τοῦ Κηζλά-
ράχα ἢ κανενὸς ἄλλου τρανοῦ Τούρκου κ' εἶτοι εἴ-
χανε σὰ μιὰν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς πα-
σάδες. Ἀπ' ἀρτίς τίς κοινότητες, οἱ πολλὲς τὸ
Ἀρχοντολόι βαστάζει τὴν κυβέρνησι στὰ χέρια του.
Εἶτανε καθαφτὸ ἀριστοκρατικὴς ἰδιοκυβερνίης.

Α'. Ἀθήνα.

Στὴν Ἀθήνα οἱ κάτοικοι εἶτανε χωρισμένοι σὲ
δύο τάξεις στοὺς πρώτους ἢ ἀρχόντους, πού εἶχανε
μονάχοι τὸ δικαίωμα νὰ φοροῦνε μεγάλα καλπάκια
μὲ βελουδένιο γύρο, καὶ στοὺς ὀλίγους ἢ τὸ λαὸ,
πού τιμοῦσε τοὺς ἀρχόντους τοῦ τόσο πού νὰ νη-
ριεταὶ νὰ περάσῃ κ' ἔνε ἀπὸ καὶ πού βρισκόντανε κα-
θισμένοι (εἶτοι λέει ὁ Βενιζέλος «ὁ λαὸς ἐπρόσφερεν
ἄκρον σέβας καὶ τιμὴν εἰς τοὺς ἀρχοντας ὥστε ἐου-
στέλλοντο νὰ διαβῶσι τὸ μέρος ἐνθα αὐτοὶ ἐκαθύντο»).

Ἀπὸ τίς ἀρχοντικὲς μόνες φαιμελίες, πού καθὼς
φαίνεται εἶτανε ὅλο ὅλο καμμιὰ εἰκοσιπενταριά ε-

κλεγόντανε οἱ δημογέροντες. Κάθε ἑξαμηνιά οἱ 25
ἀρτίς φαμελίες ἐκλέγανε 8 προεστοὺς ἢ ἐπιτροποὺς
ἐναν ἀπὸ κάθε γειτονιά (1), πού μπόρουσαν νὰ τοὺς
ἐκλέγουνε καὶ ξανά. Οἱ ἐπιτροποὶ εἶχανε ἕνα γραμ-
ματικὸ καὶ νοτάρη τῆς κοινότητος πού ἔγραφε ὅλα
τὰ ἐπίσημα χαρτιά καὶ γιὰ κάθε συμβόλαιο, πού
κάνανε οἱ χριστιανοὶ ἀναμεταξύ τους, κρατοῦσε ἂν
τίγραφο. Ἡ ἐπιτροπὴ συνεδρίαζε πότε στοῦ ἐνὸς πό-
τε στοῦ ἄλλου ἐπιτροποῦ (2).

Ἡ Ἀθήνα εἶτανε χτήμα τοῦ Κηζλάραγα καὶ
μόνε ἕνας βόιθοντας κ' ἕνας καντὴς ἀντιπροσώπευε
τὴν ἀρχή, κ' ἀρτοὶ ὅμως σεβόντανε καὶ φοβόντανε
τοὺς ἐπιτρόπους γιὰτὶ ἐφκολα μπόρουσαν, σὰν πα-
ραπονιόντανε στὸν Κηζλάραγα νὰ τοὺς πάψουνε.

Ὅλοι οἱ περιηγητὲς ἔχουνε νὰ πουνε γιὰ τὴν
ἐθγένεια καὶ τὴ φιλοξενιά πού δέχονταν οἱ Ἀθη-
ναῖοι στοὺς ξένους, κ' ὅλοι λένε πὼς δὲν εἶχανε κα-
θόλου φανατισμὸ ἐναντίον τοὺς φράγκους καπουτοί-
νους πού εἶχανε σκολεῖσθ στὴν Ἀθήνα.

Πατριῶτες καλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀρχόντοι δὲν μπο-
ρεῖσαν νὰ βαστάζουνε κ' ἐνωθήκανε μὲ τὸ Μοροζίνη
στὰ 1687 γιὰ νὰ λεπτρωθοῦνε ἀπὸ τὸν Τούρκο κ'
εἶτοι γινήκανε ἀφορμὴ νὰ πάρῃ φωτιά ἡ μπαρουτο-
θήκη τῆς Ἀκρόπολης πού κατὰστρεψε τὸν Παρθενὸ
πού ὡς τὰ τότες στεκότανε ἀκέρως.

Β'. Χίος.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χίος εἶτανε χωρισμένοι σὲ
πέντε τάξεις: τοὺς πρᾶκτεφτάδες, τοὺς τεχνίτες,
τοὺς ἀργαστηριάρηδες, τοὺς θαλασσινοὺς καὶ τοὺς
γεωργούς (3). Οἱ Χιώτες μὲ τὴν ὀλιγαρχικὴ ἰδιο-
κυβέρνησι πού εἶχανε κατορθώσανε νὰ βαστάζουνε ἕνα
πρόγραμμα στὴν πολιτικὴ τους. Κάνανε ἀρκετὲς
χρηματικὲς θυσίαι στὴν Πόλη κ' εἶτοι κερδίζανε τό-
σα πολλὰ προνόμια πού μπόρεῖς νὰ πῆς σταθήκανε
οἱ πῆ ἀνεξάρτητοι κ' οἱ πῆ ἐφτυχισμένοι Ρωμιοὶ τὰ
χρόνια ἐκεῖνα.

Ἐνεκ μουςελίμης, ἕνας καντὴς καὶ 200 στρα-
τιῶτες ἀντιπροσώπευαν τὴν Τούρκικη κυβέρνησι
στὴ Χίος. Κανένας Χιώτης δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ
πηγαίνῃ στοῦ μουςελίμη, γιὰ νὰ μὴν τύχῃ καὶ τό-
νε δωροδοκήσῃ, κ' ἂν καλνοῦσε κανένα του, ἀρτίς
ἐπρεπε νὰ πάρῃ τὴν ἀδεια ἀπὸ τὴ δημογεροντία κ'
ὕστερα νὰ πάρῃ νὰ τῆς πῇ τί τὸν ἤθελε ὁ Μουςελί-
μης. Μοναχὰ ὁ Ἐγκρεμώτης κ' ὁ Ἀπλοταρινὸς δη-
μογέροντες κ' οἱ πρωτομαστόροι μπόρουσαν νὰ πᾶ-
νε νὰ τοὺς βροῦνε.

Πέντε δημογέροντες κυβερνοῦσαν τὴ Χίος κ' ἂ-
ρτοὶ εἶτανε ἡ καθαφτὸ ἐξουσία. Ἡ Χώρα ὄντας
διαμερίνη σὲ τρεῖς ἑνορίες, Ἀπλοταριά, Ἐγκρεμὸ
καὶ Παλιόκαστρο ἔβγαζε ἡ κάθε μιὰ τους εἷς δη-
μογέροντα κ' οἱ δυτικοὶ ἄλλους δύο. Τοὺς δημογέ-
ροντες τοὺς ἐκλέγανε πάντα ἀπὸ τοὺς πρᾶκτεφτά-
δες καὶ μόνε γιὰ ἕνα χρόνο, χωρὶς νὰ μπόρουν νὰ
ἐκλεγοῦνε ξανά. Οἱ δυτικοὶ ὅμως κ' ὁ Παλιόκαστρι-
νὸς μπόρουσαν νὰ ξαναεκλεγοῦνε ὕστερα ἀπὸ μερι-
κὰ χρόνια ὄντας μεταξύ τους, πῆ ὀλίγοι πρᾶκ-
τεφτάδες, γι' ἀρτό ὅμως καὶ μέσα στὴ δημογέρον-

1) Sponxet Weller II σελ. 137 καὶ 168. — Ἐτοι μπο-
ρεῖς νὰ συβιθῇς τίς ἀντίθετες πληροφορίες τοῦ Villemain,
πού λέει πὼς ἡ κοινότητα κυβερνιόταν ἀπὸ 84 ἀρχόντες
καὶ σὰν πέθαινε ἕνας τὸν ἐκλέγανε ἀνάμεσόν τους, καὶ τοῦ
Guillemetiere πού τοὺς κάνει 24. Ὁ ἕνας μιλεῖ γιὰ φαμε-
λίες κ' ὁ ἄλλος γιὰ πρόσωπα. Οἱ Spon et Weller ὅμως
ἐξωρίζουν καθαρά τοὺς ἀρχόντους πού ἅμα βγάζουν γέ-
νεια φοροῦνε τὸ καλπάκι καὶ τοὺς ἐπιτροποὺς πού κλέ-
γουνται κάθε ἕξ μῆνες.

2) Ὁ Guillemetiere λέει: πότε στοῦ Καπετανάκη πότε
στοῦ Παλαιολόγου, μὰ βέβαια γιὰτὶ ἀρτοὶ εἶτανε τὴν ἐπο-
χὴ ἐκεῖνη οἱ πῆ ἐπίσημοι ἐπιτροποὶ.

τία τὴν πῆ πολλὴ δύναμη τὴν εἶχανε ὁ Ἀπλοτα-
ρινὸς κ' ὁ Ἐγκρεμώτης δημογέροντες.

Ἡ ἐκλογὴ γενότανε μὲ πολλοὺς περιορισμοὺς
καὶ μὲ πολὺ περίεργο τρόπο. Κάθε χρόνο στίς 3 τοῦ
Φλεβάρη μαζεβόντανε καμμιὰ παρανταριά ἀπὸ τοὺς
πρώτους πρᾶκτεφτάδες στὴν Ἀη Φώτη κ' ἐκεῖ οἱ
δημογέροντες δίνανε τὴ λογοδοσίαν τους καὶ ζητοῦ-
σανε συχώρεσι γιὰ ὅ,τι σφάλανε. Ὑστερα μένανε
20 ἀπὸ τοὺς παλιούς δημογέροντες, 8 ἀπὸ τὴν Ἀ-
πλοταριά, 8 ἀπὸ τὸν Ἐγκρεμὸ, 2 ἀπὸ τὸ Παλιό-
καστρο καὶ 2 καθολικοὶ. Τότες ὁ Ἀπλοταρινὸς
δημογέροντας μοίραζε στοὺς 8 συνενορίτες του ἀπὸ
ἕνα χαρτὶ διπλωμένον, τὰ 6 εἶτανε ἄγραφα καὶ τὰ
δυὸ γράφανε Μείνον, τὸ ἴδιον ἔκανε κ' ὁ Ἐγκρεμὸς.
Οἱ δημογέροντες στοὺς δικούς τους. Ἀνοίγανε τότες
τὰ χαρτιά κ' ὅσοι τοὺς τύχαινε ἄγραφο φέβγανε ἄ-
μείσως, κ' εἶτοι μνήσκανε οἱ πέντε δημογέροντες, δυὸ
ἀπὸ κάθε ἑνορία κ' οἱ δυὸ δυτικοί. Ἀρτοὶ οἱ 13 ἐ-
κλέγανε τοὺς καινούριους δημογέροντες. Ἀμείσως ὁ
Ἐγκρεμώτης δημογέροντας ἐπαίρνε τὰ ὀνόματα καὶ
τὰ πηγαινε στὸν Καντὴ, πού εἶχε εἶτοιμὸ τὸ Χο-
τζέτι καὶ τᾶγραφε, ὕστερα γύριζε στὴν ἐκκλησίαν μὲ
τὸ χοτζέτι. Ἀνοίγανε τότες τίς πόρτες καὶ κηρύ-
χονε στὸ λαὸ, πού πρόσμινε ἀπ' ὄζω, τὰ ὀνόμα-
τα. Τὴν ἄλλη μέρα οἱ παλιοὶ καὶ οἱ καινούριοι δη-
μογέροντες μαζεβόντανε στὸ Μεζὰ, ὅπως λέγανε τὸ
μέρος πού συνεδρίαζε ἡ δημογεροντία, καὶ πηγαίνα-
νε, πρώτα οἱ παλιοὶ κ' ὕστερα οἱ καινούριοι, στὸ
Μουςελίμη, στὴν Καντὴ καὶ στὸ Δεσπότη, ὕστερα
ξαναγυρίζανε στὸ Μεζὰ, πρώτα οἱ καινούριοι κ' ἂ-
κολοιθώνταν οἱ παλιοὶ. Τότες οἱ παλιοὶ παραδίδανε
τὴν κυβέρνησι στοὺς καινούριους.

Ὁ Μεζὰς, εἶτοι λέγανε καὶ τὴ δημογεροντία,
εἶτανε παντοδύναμος, εἶχε τρεῖς ἀντιπροσώπους στὴν
Πόλη πού κοιτάζανε νὰ τᾶχουνε καλὰ μὲ τοὺς δυ-
νατοὺς πασάδες κ' εἶτοι μπόρουσαν νὰ ὑποστηρί-
ζουνε κάθε ὑπόθεσιν τους. Πολλὲς φορὲς, σὰν τύχαι-
νε οἱ τούρκικες ἀρχὲς στὴν Χίος νὰ φερθοῦνε ἄσχημα,
οἱ δημογέροντες γράφανε στὴν Πόλη κ' οἱ ἀντιπρό-
σώποι τους κατορθώνανε νὰ τιμωρηθοῦνε ἢ καὶ νὰ
παφτοῦνε οἱ φαῖχτες. Γι' ἀρτό κ' ὁ Μουςελίμης κ'
ὁ Καντὴς τρέμανε τὸ Μεζὰ. Μὰ κ' ὁ Δεσπότης φο-
βότανε τὸ Μεζὰ κ' ἄκουε τίς διαταγὰς του.

Εἶχανε δυὸ δικαστήρια τὸ Ἐμπορικὸ μὲ 5 δι-
καστὲς τοὺς πρωτομάστορες, πού διάλεγε ἡ δημο-
γεροντία ἀπὸ τοὺς πρᾶκτεφτάδες—ἐναν ἀπὸ και-
νούς πού κάνανε δουλειὰς μὲ τὴν Ἐβρώπη, ἐναν
ἀπὸ τοὺς πρᾶκτεφτάδες πού εἶχε δουλειὰ μὲ τὴν
Πόλη, ἐναν ἀπὸ τὴ Σμύρνη καὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς ντό-
πιους—καὶ τὸ Θαλασσινὸ μὲ τρεῖς δικαστὲς τοὺς
Ντεπουτάτους. Εἶχανε καὶ 2 συμβολαιογραφεία, ἕνα
στὴν Ἀπλοταριά μὲ 4 κ' ἕνα στὸ Παλιόκαστρο μὲ
2 συμβολαιογράφους τοὺς νοτάρηδες.

Οἱ δημογέροντες μαζεβόντανε κάθε μέρα στὸ Με-
ζὰ κ' ἀκούανε τὸ λαὸ. Ὅποιος εἶχε παράπονον ἐρχό-
τανε νὰ τοὺς κλαφτῇ. Μίσο ντόπια χωροφυλακὴ
φροντίζανε γιὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου
καὶ γιὰ τοὺς φυλακωμένους. Γιὰ νὰ ὑπάρχουνε πάν-
τα στὸ νησί ἀρκετὲς θοφές, πρᾶμα πού τὸν καιρὸ
ἐκεῖνο εἶτανε πολὺ σβαρό, οἱ δημογέροντες εἶχανε
πάντα τὴν ἔγνοιαν τους. Εἶχανε χρεὸς νὰ διαφεντί-
σουν τὴν ἡθικὴ καὶ τὰ ἠθήματα. Γι' ἀρτό εἶτανε
μποδισμένο νὰ φοροῦνε οἱ γυναῖκες λούσα, λαχοῦρια
καὶ διαμαντικά. Μόνε διαμαντένια δαχτυλίδια, χρυ-
σὰ βραχιόλια καὶ μαργαριτάρια γιὰ τὰ σκουλαρί-
κια εἶτανε συχωρεμένα. Δέκα ἐπιστάτες ἐπιτηροῦσαν
νὰ μὴν τύχῃ καὶ πατήσῃ κανεὶς τίς διαταγὰς. Ἀ-
ρτοὶ οἱ ἐπιστάτες ἂν πιάνανε κανένα, εἰδοποιούσανε

¹⁾ Ἡ ἀρχὴ στὸ 306 φύλλο.

3) Βλαστοῦ Χιακὰ σελ. 129

τό Μεζά που συγκαλούσε συντυχία για ν' αποφασίσει την ποινή. Αν τὸ φταίξιμο εἴτανε μικρὸ βάζανε ἐκκλησιαστικές ποινές, ἂν εἴτανε μεγάλο τιμωροῦσαν τὸ φταίχτη μὲ ξύλο ἢ μὲ φυλακή. Τὴν ἀπόφαση τοῦ Μεζά ὁ Δεσπότης ἢ ὁ Μουσελίμης εἴτανε ὑπόχρεοι νὰ τὴν ἐφαρμόσουνε χωρὶς νὰ ζητήσουνε τὸ λόγο.

Οἱ Χιώτες συστήσανε καὶ σχολεῖο πού διδάζανε οἱ πιὸ σημαντικοὶ δασκάλοι τῆς ἐποχῆς. Ἐκεῖ σπουδάζανε πολλοὶ νέοι ἀπὸ τὰ τριγυρινὰ μέρη καὶ παιδιὰ τοῦ λαοῦ. Οἱ πλούσιοι πραγματεφτάδες ὅμως, πραχτικοὶ καὶ φρόνιμοι καθὼς εἴτανε, γλήγορα παρατηρήσανε πὺς τὰ γράμματα στραβώνουνε τὸ νου τῶν παιδιῶν τους καὶ τὰ κάνουνε νὰ μὴν μποροῦνε ὕστερα νὰ δουλέψουνε, γι' αὐτὸ τραβούσανε τὰ παιδιά τους ἀπὸ 13 χρονῶ καὶ τὰ βάζανε στὴ δουλειά.

Ἀπὸ τὰ 1750 διατηρούσανε Νοσοκομεῖο, εἴχανε καὶ ἀπὸ παλαιότερα Λωδοκομεῖο.

Στὴ Χίος ὑπάρχει καὶ λοιμοκαθαρτήριο γιὰ τὴν πανώλη μὲ τρεῖς ὑγειονόμους μόνιμους (δηλ. πού πάθανε τὴν ἀρρώστια καὶ γι' αὐτρεφτήκανε κ' εἴτσι δὲν κινυνέβανε νὰ τὴν ξαναπαθούνε) τὰ φρίτσια, ὅπως τοὺς λέγανε. Ἀμα ἐρχότανε κανένα καράβι στὴ Χίο ἐπρεπε νὰ πᾶνε πρῶτα τὰ φρίτσια νὰ κοιτάξουνε μὴν εἶναι κανένας ἀρρώστος ἀπὸ πανώλη κ' ὕστερα νὰ δώσουνε στὸ καράβι τὴν ἄδεια νὰ πρακτικάρη.

Ὅση δύναμη ὅμως κι ἂν εἴχε ἡ δημογεροντία προσκαλοῦσε, σὲ δύσκολα ζητήματα συντυχίης· τὴ μεγάλη ἀπὸ καμμιὰ σαρανταριὰ ἢ τὴ μικρὴ ἀπὸ 10—15 νομάτους. Σ' αὐτίς τίς συντυχίης ἐρχόντανε ὅλοι οἱ παλιοὶ δημογέροντες κ' οἱ πιὸ τρανοὶ πρωτάρχοι.

*

Τὰ χωριά τῆς Χίος διελέγανε δύο Γέροντες ἐδικούς τὸ καθένα καὶ ἰδιοκυβερνιόντανε ξέχωρα. Ἐπρεπε ὅμως ἡ δημογεροντία τῆς Χώρας νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογή. Ὁ Μεζάς τὰ σύντρεχε καὶ τὰ βοηθοῦσε σὲ κάθε περίσταση.

Τὰ Μαστιχοχώρια, πού τὰ δρίζανε μεγάλοι πασάδες, εἴτανε ὁλότελα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ Μεζά. Τὸ καθένα ἀπὸ τὰ 21 χωριά ἐκλεγε δύο Γέροντες καὶ αὐτοὶ πάλι ἐκλέγανε 10 ἐπιτρόπους πού κυβερνοῦσανε ὅλα τὰ χωριά.

*

Ἐτσι ὀλιγαρχικὰ κυβερνιόντανε καὶ ἄλλα μέρη ἢ Λιβαδιά, τὸ Αἰθαλί, ἢ Ἀντρο ὅπου μάλιστα τὸ ἀρχοντολδοῖ εἴτανε καὶ ἀπὸ τὸ Ἀθηναῖκο πιὸ συντηρητικό. Στὴν Ἀντρο, ὅπως καὶ στὴ Μάνη, οἱ ἀρχοντικές φαμελιές κατοικοῦσανε σὲ ἀψηλούς πύργους καὶ μόνο τὸ πρῶτο ἀγόρι κληρονομοῦσε. Τάλλα παιδιὰ γινόντανε ἢ παπᾶδες ἢ δασκάλοι (4) γιὰτὶ τὸ χανε γιὰ ντροπὴ νὰ κάμουνε ἄλλη δουλειά.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΚΥΒΕΡΝΙΕΣ

Οἱ κοινότητες πού εἶδαμε ὡς τώρα κυβερνιόντανε μὲ τρόπο ὁλότελα ὀλιγαρχικό. Ἡ κυβέρνησις εἴτανε στὰ χεῖρα μιᾶς ἀριστοκρατίας συχνὰ κληρονομική, καὶ ὁ λαὸς ἢ πολὺ λίγο ἀνακατωνότανε ἢ καὶ καθόλου. Εἶχε μπιστοσύνη στοὺς ἀρχόντες του καὶ τοὺς ἄφινε νὰ κάνουνε τὸ καλλήτερο γιὰ τὸν τόπο. Στὰ πιότερα ὅμως μέρη ἡ ἰδιοκυβέρνησις εἴτανε πιὸ δημοκρατική, διαλεχτή ὅμως πάντα, μ' ἄλλα λόγια ὅσο κι ἂν εἴχε τὸ δικαίωμα ὁ λαὸς νὰ πῇ τὸ λόγο του ἢ νὰ ψηφίσῃ, τοὺς ἀρχοὺς του τοὺς διάλεγε μέσα ἀπὸ τὰ πρῶτα σπιτικά τοῦ τόπου. Οὔτε ποτές ἡ ἐκλογὴ γινότανε ἄμεση, ἐκλέγανε τὰ χω-

4) Μοσχολική σελ. 128.

ριά ἢ οἱ ἐνορίες πρῶτα μερικοὺς πού αὐτοὶ ἐκλέγανε τοὺς δημογέροντες.

Ἐτσι ἰδιοκυβερνιόντανε ἡ Μοσκόπολη, πού σύστησε τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ τυπογραφεῖο στὰ 1635, ἡ Καστορία, ἡ Ραιδεστό πού εἶχε Νοσοκομεῖο πρὶν ἀπὸ τὰ 1780, τὰ Γιάννενα, πού στὰ 1800 εἴχανε ἀδερφάτο ἀπὸ Κυρίες γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ γιὰ νὰ ξαγοράζουνε τοὺς σκλάβους καὶ κεινοὺς πού ὁ Ἀλή-πασας φυλάκωνε, καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη γνωστὰ καὶ ἀγνωρίστα.

Τὰ νησιά τῆς Ἀσπρῆς θάλασσας ὅλα κυβερνιόντανε, ἀπάνου κάτου, μ' αὐτὸ τὸ σύστημα, καὶ, μιὰ πού τὰ πιότερα δὲν εἴχανε Τούρκους κάτοικους, μπορέσανε νὰ προκόψουνε καὶ νὰ ἐφτυχίσουνε. Τὰ πιὸ πολλὰ ὑπακούανε στὴν καπετάν πασά, μὰ εἴτανε χτήμα κάποιου μεγαλοσιάνου Τούρκου πού τοῦ τῶδινε ὁ Σουλτάνος γιὰ τράφι, εἰσόδημα σὰ νὰ πούμε, κ' εἴτσι εἴχανε κάμποση ἀνεξαρτησία καὶ κάμποσα προνόμια πού μὲ τὸν καιρὸ τ' ἀποχτήσανε. Πότε παίρνανε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουνε ἀπατοὶ τοὺς ἑνα μπεῖη ρωμιό, πότε νὰ διακάζουνε μοναχοὶ τοὺς πότε ἄλλο δικαίωμα σημαντικό.

Τήνο.

Ἡ Τήνο σταθῆκε τὸ τελεφταῖο νησί πού πήρανε οἱ Τούρκοι. Οἱ κάτοικοι εἴτανε φκαριστημένοι ἀπὸ τοὺς Βενετσιάνους γιὰτὶ ἂν καὶ τοὺς κάνουνε μερικοὺς περιορισμοὺς (5) στὰ ἐκκλησιαστικά τους, τοὺς ἀφίνανε ἀρκετὰ λείτερους στὴν ἰδιοκυβέρνησις τους. Κ' οἱ Βενετσιάνοι πάλι περιποιόντανε τοὺς Τηνιακοὺς γιὰτὶ ναφτολογοῦσανε πολλοὺς ἀπὸ τὴν Τήνο γιὰ τὰ καράβια τους. Γι' αὐτὸ πάντα πολεμήσανε καὶ ἀντισταθῆκανε στὶς τούρκικες ἐπιδρομές. Τοὺς βοηθοῦσε πολὺ καὶ τὸ Ξώμπουργο, φρούριο χτισμένο σὲ βουνά γκρεμνὸ ἀπάτητο καὶ καλὰ ὀπλισμένο μὲ 35 μεγάλα κανόνια· ἑνα μάλιστα πού τὸ λέγανε ἡ Δαιμοναριά εἴτανε ξακουστὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα γιὰ τὴ δύναμή του.

Ἡ Τήνο πάρθηκε στὰ 1715 μὲ προδοσία τοῦ φρουράρχου Μπερνάρδου Μπαχλμην, πού γι' αὐτὸ οἱ Βενετσιάνοι τότε φυλακώσανε ὁλοζῶς. Τὶς πρῶτες μέρες οἱ Τούρκοι διαγομίσανε τὸν τόπο καὶ κουβέλησανε καμμιὰ διακοσαριὰ φαμελιές στὴν Τρίπολη τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου βρήκανε κακὸ τέλος, μὰ σὲ λίγες μέρες φάνηκε ἡ Βενετσιάνικη ἀρμάδα ἀπὸ μακριά, κ' οἱ χίλιοι στρατιῶτες Τούρκοι ὅπου φύγει φύγει. Οἱ κάτοικοι ἀμέσως βάλανε μίνα στὸ Ξώμπουργο καὶ τὸ καταστρέψανε γιὰ νὰ μὴ βροῦνε οἱ Τούρκοι φρούριο καὶ ἀφήσουνε στρατό.

Ἐτσι κατωρθώσανε νὰ πάρουνε κάμποσα προνόμια· δηλ. νὰ μὴν κρέμονται ἀπὸ τὸν Καπετάν πασά, νὰ μὴ μείνῃ στρατὸς στὴν Τήνο, νὰ εἶναι λείτεροι στὴ θρησκεία τους. Τὸ πιὸ νόστιμο εἶναι πού οἱ ἀποσταλάρχες πού πήγανε στὴν Πόλη, γιὰ νὰ συζητήσουνε καὶ κερδίσουνε τὰ προνόμια, φροντίσανε πολὺ γιὰ τὸ ἀρχοντολδοῖ, μὴν τύχη καὶ χάσῃ τὸ δικαίωμα νὰ παρουσιάζεται καὶ ὁμπρὸς στὶς Τούρκικες ἀρχὲς καὶ τὰ δικαστήρια μὲ τὴ φορεσιὰ του, δηλ. φορώντας κόκκινες κάλτσες κ' ἔχοντας φιούμπες στὶς σκαρπες του καὶ ἄλλα τέτοια πού τὰ λογαριάζανε γιὰ πολὺ σημαντικά.

Ἡ Τήνο ἔμεινε χτήμα Σουλτανικὸ καὶ ὁ Σουλτάνος τὴν ἔδινε στὴν Μπασκαντίνα γιὰ ἱμάτι, καὶ κρατοῦσε ἀντιπρόσωπο στὴν Πόλη τὸν καπουκεχαγιά πού πλέρωνε τὸ εἰσόδημα στὴν Μπασκαντίνα καὶ προσπαθοῦσε, μέσο της, νὰ βοηθήσῃ ὅσο μπο-

5) Δὲν εἴχανε Δεσπότη, μόνε ἑνα πρωτόπαπα, καὶ γιὰ νὰ γίνῃ κανεὶς παπὰς ἐπρεπε νὰ πάρῃ τὴν ἄδεια τοῦ Λατίνου ἐπίσκοπου, στὶς Ὁρθόδοξες ἐκκλησίαις εἴχανε καὶ ἐπίσκοποι φράγκικοι κτλ. (Tournefort, Γεωργαντοπούλος).

ροῦσε τὸν τόπο. Κανένας Τούρκος δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πατήσῃ στὸ νησί ἔξω ἑνας Ἀγᾶς πού εἶχε δύο ζαμπίνες, τὸν ἑνα ὅμως ντοπιό.

Σὲ κάθε χωριὸ ὁ λαὸς ἐκλεγε τοὺς πρωτόγερονους τοὺς καὶ ὅλοι οἱ πρωτόγεροι κάθε Μάρτη ἐκλέγανε 4 σύντιχους 2 καθολικοὺς καὶ 2 ὀρθόδοξους, πού εἴτανε οἱ ἀρχοὶ τῆς κοινότητος καὶ μποροῦσανε νὰ διοριστοῦνε πολλὰς φορὲς οἱ ἴδιοι. Οἱ σύντιχοι συνεδρίαζανε στὴν ναυτοελαρία κ' εἴχανε ἑνα γραμματικὸ τῆς κοινότητος, διακάζανε ὅλα τὰ ζητήματα ποινικά, οἰκογενειακά κληρονομικά κατὰ τὰ ἰθίματα τοῦ τόπου. Τὸ φταίχτη τότε τιμωροῦσαν μὲ φυλάκωμα ἢ μὲ ξύλο, τότε δένανε στὴν Κολόνα καὶ τότε βαρούσανε, ἀναλογίας τὸ φταίξιμό του μὲ τὸ βούρδουλα. Οἱ σύντιχοι διατιμούσανε τίς ζωοτροφές καὶ φροντίζανε νὰ τίς ἀποθηκεύουνε γιὰ νὰ μὴν περνᾷσῃ ὁ τόπος. Διατηροῦσανε τὸ μύλο στὶ λιμάνι, φροντίζανε γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ τόπου κ' εἴχανε ἑνα πολὺ καλὸ λοιμοκαθαρτήριο, πού καὶ ἀκόμα τώρα σώζεται, καταστρεμμένο ὅμως ὅπως στὴ Χίο. Δυὸ μόνιμες εἴτανε ὑγειονόμοι καὶ πεθεωροῦσανε πρῶτα κάθε πλεούμενο πού ἔφτανε στὸ νησί. Ἐξὼν τοὺς σύντιχους εἴτανε κ' οἱ ἐπιτρόποι, πού τοὺς ἐκλέγανε οἱ σύντιχοι κ' οἱ πρωτάρχοι τῆς χώρας· αὐτοὶ φροντίζανε γιὰ τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ ἐπιτρόποι ὅμως εἴχανε καὶ ἄλλη δουλειά, ἐπιτηροῦσανε τὸ ζύγι καὶ τὸ μέτρο καὶ δένανε τὰ χαρτιά τους στοὺς ταξιδιώτες καὶ στὰ καράβια.

Ἡ Τήνο, εἴτανε ὁλότελα ἀνεξάρτητη καὶ γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς πληθαίνανε πολὺ γιὰτὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ἐκεῖ τρέχανε. Τὸ Ρωμαῖικο ὅμως ἰδανικὸ γιὰ τὴ λευτεριά ποτὲ δὲν ἄφινε τοὺς Τηνιακοὺς καὶ ἄμα παρουσιάστηκε ἡ περίσπαση στὰ 1768, πού κατέβηκε ὁ Ὁρλώφ, σηκωθήκανε μαζί μὲ τὰ Φαρά καὶ τὴ Μύκωνο. Μὲ ἀθρόπους καὶ μὲ χρήματα βοηθήσανε τὸν ἀγῶνα, τὴν πρώτη ἀπὸ τίς δυὸ Ἑλληνικὲς λιγεῖνες διοικοῦσε ὁ τηνιακὸς Ἀντρομάκης (6), καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τηνιακοὶ εἴτανε τότες στὸ στρατὸ τοῦ Ἀλέξη Ὁρλώφ ὁ Νίκος Κουζόβις καὶ ὁ Ν. Καγκάδης (7). Καὶ πάλι πιὸ ὕστερα στὰ 1788 πού βγήκε ὁ Ἀμπρός Κατσώνης, τὰ Φαρά δὲ θελήσανε νὰ σηκωθοῦνε, μὰ πολλοὶ τηνιακοὶ πήγανε μαζί του, καὶ ὁ γραμματικὸς του Θανάσης Καρδαμίτσης τηνιακὸς, μὲ κίντυνε τῆς ζωῆς του τὸν ἔσωσε ὅταν κόντεψε νὰ πνιγῇ μὴ θέλοντας ν' ἀφίσῃ τὸ καράβι του πού βούλιαζε σὰ χτυπήθηκε μὲ τὴν Τούρκικη ἀρμάδα στὴν Ἀντρο (8). Τηνιακὴ τράτα γλύτωσε καὶ τοὺς φαριανούς νάφτες τοῦ Κατσώνη πού κατὶ Ἀντριώτες κυνηγοῦσανε νὰ πιάσῃνε γιὰ νὰ τοὺς παραδόσουνε στοὺς Τούρκους (9).

Μόλ' αὐτὰ οἱ Τηνιακοὶ δὲν πάθανε τίποτες γιὰτὶ τοὺς προστατέβε ἡ Μπασκαντίνα, καὶ πάλι στὸ Εἰκοσιένα σηκωθήκανε ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ νάφτες καὶ καράβια δώσανε στοὺς Σπετσιώτες (10), καὶ στρατιῶτες καὶ παραδες δώσανε στὸν Καρύστου Νεόφυτο (11).

Ἐτσι ἡ Τήνο σταθῆκε ἑνα ἀπὸ τὰ πιὸ πλούσια καὶ τὰ πιὸ φτυχιμένα νησιά, κ' οἱ τηνιακοὶ πραγματεφτάδες εἴχανε κονέματα στὴν Πόλη, στὴ Σμύρνη, στὸ Τρίεστι, στὴ Μάλτα, στὴ Μαγιόρκα, στὸ Ταϊγάνι καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη.

6) Breue descrizione dell' Arcipelogo, particolarmente delle diciotto isole sottomarra l' anno 1771 al domine Russo del conte Pushh. di Krievien Livorno 1775.

7) Τηνιακὰ Γεωργαντοπούλου σελ. 123 σημ.

8) Τηνιακὰ Γεωργαντοπούλου σελ. 125.

9) Κωνστ. Νικοδήμου ὑπόμνημα περὶ τῆς νήσου Φαρών τομ. 1 σελ. 45.

10) Σπετσιωτικὰ Ἀνδρέου Χ. Ἀναργύρου σελ. 431.

11) Τηνιακὰ Γεωργαντοπούλου.

Ἡ δημογεροντία ἰδὼν ὅσα εἶδαμε διατηρούσε τοὺς δρόμους, βρύσες, τὰ δημόσια χτήρια κτλ. Πιὸ ὕστερα ἂν καὶ τὰ σοδῆματα τοῦ τόπου, χάρις στὴ Βαγγελίστρα, μεγαλώσανε τίποτα δὲ γένηκε, καὶ τὸ νῆα ρημάζει καὶ πᾶσι. Τότες ὅμως ἰδιοκυβερνιότανε ἐνῶ τώρα, ἂν καὶ λίγτερο, δὲν κυβερνιέται μοναχό του καὶ γι' ἀπὸ βλέπουμε κ' ἰδῶ τὸν ξεπεσμό ὅπως παντοῦ ὅπου, στὴ Ρωμισσύνῃ, χάθηκε ἡ ἰδιοκυβέρνησις.

(ἀκολουθεῖ)

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΟΝΕΙΡΟΥ ΘΑΝΑΤΟΣ

Ἀφρονόγητο ὄνειρο πού εἰδονα τόσο ὥραϊο
Σὺν κελαιοῦσι στὸ κλαδί τῆς Νιότης πού ἔχει φύγει
Ποῦ ἔτρεμα καὶ τὸ εὐόδιασμα πού σ' ἄγγιζε μοιραῖο
Τὸ κρινὸν ὦ, καὶ τὸ ἔντομον τὴν ἀναπνὴ τῆς λίγης.

Ὅμως καὶ ὁ πλάστης κάποτε φρονεῖ τὰ πλάσματά του
Καὶ τὰ χερσὶν αὐτοῦ ἐπ' αὐτὰ πού σ' ἔπλασαν καὶ σέα
Σὲ μὴ γαντίδα βάπτησαν τοῦ γαλανοῦ σου αἵματός
Κ' ἤρθες μ.ν καὶ ἐνφύχησες τὴν ψυχὴ μου, ὠμένα.

Η ΣΤΕΡΝΗ ΜΠΑΛΑΝΤΑ

Τοῦ φίλου μου καὶ ποιητῆ
κ. Η. Κουλουδάτου.

• Ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς Ἀσίας
• Κι ἀπ' τοῦ Μογγόλου τῆς σποράς
• Σαρκοφόρος μουσουλμάνος
• Καὶ μὲ πολέχρωμ' ἀντερὰ
• Γιά τὴν Ἑδρώπῃ ξεκινᾷ.
• Στὸν τόπο τοῦτο μὴ φορᾷ,
• Ἀνιστορίζουν οἱ παπποῦδες
• Καὶ τὰ κινάπια τὰ πολὰ
• Πῶς ζούσανε κάποιον ἀνθρωπῶκοι
• Πολὴ ποράξενοι σ' ἀλήθεια
• Ποῦ τὸν πολέμιο καιρὸ τους
• Τὸν χάνανε στὰ παραμύθια.
• Κι ὅσο τὸ μῦθι τους τοὺς ἔλειπε
• Τόσο τρανὰ εἶταν ε' ἀργεῖά τους,
• Ἀλλὰ ἀλλὰ, μωρὲ τί πέτρα
• Καὶ μάγμαρο πού ἀνάθεμά τους
• Χαμένα γιά ψηλὲς κολόνες
• Καὶ γιά κληροῦς καὶ γιά καστριά
• Γιά φύλου πῆδημα οἱ κιοῦδες
• Ἔτσι χαλνοῦσαν τὸν παρᾶ.
• Σῦρε, μπρὲ ἀγᾶ μου, νὰ μαζώξης
• Ἀπὸ τῆς πέτρας τὸ σωρὸ
• Γιά τὸ σαράϊ μου πού τὸ θέλω
• Νᾶχῃ νοντάδες ἐκατό.
• Καὶ πάρε ἀπὸ τοὺς φασουλῆδες
• Τοὺς πέτρινοὺς σ' ἀλήθεια ἐκᾶ
• Καὶ σώριασ' τους γιά τὰ θεμέλια
• Καὶ γιά τὴ νέα οἰκοδομή.
• Καὶ πάρε μαρμαροκοκκίνες
• Μὲ τὴν ἐξιδιάντροπή τους γύμνια,
• Ἀλλὰ, ἀλλὰ, ν' ἀδείαξῃ ὁ τόπος
• Καὶ νὰν τις χίλια συντρίμμια.
• Καὶ φτιάσε ἀσβόστη... Πά' στὰ κάστρα
• Χτίστε τζαμιά καὶ μιναρέδες
• Γιά ν' ἀνεβούν οἱ Χοτζάδες
• Νὰ λὲν τοῦ Μωάμεθ ἀμανέδες».

Ἔτσι μιλοῦσε μὴ φορᾷ
Ἡ ἀγρία, μογγόλικη σπορά,
Ποῦ ἦρθε ἀπ' τὰ βῆθη τῆς Ἀσίας
Μὲ δὴλ τὴ ρώμη τῆς Ὑγείας

Κ' ἔτσι καὶ πάλι μὴ φορᾷ
Θεὸν μιλῶν ἄλλῃ σπορά,
Κίτρινη ἢ μαύρη, ποῖός τὸ ξέρει
Ποῦ θάρσῃ ἀπ' τὰ γνωστὰ τὰ μέρη
Στὴν κοκογερασμένη Ἑδρώπῃ,
Κι ἀπὸ ἀκροχῶρι σὲ ἀκροτόπι
Θὰ ρίξῃ καὶ μνημεῖα καὶ κάστρα
Κι δὴλ ξανά θὰ γίνουν κάστρα.

Μπασιάννα — Ρονιάκ.

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

PROF. ELISEO BRIGHENTI: CRE
STOMAZIA NEOELLENICA. Milano 1908.

— Πιὸ πλούσια σὲ ὕλικό ἀπὸ τὴν Chrestomathie Grecque moderne τῶν Legrand καὶ Pernot, ὅσο καὶ ἂν τῆς δεύτερης εἶναι πιὸ διαλεχτὸ τὸ ὕλικό καὶ πιὸ χαρακτηριστικὸ γιά τὸν κάθε συγγραφεὴ καὶ ποιητὴ πού κλείνει στίς σελίδες τῆς. Ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς δούλεψε, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, σὲ ἄλλο σκέδιο, πιὸ πλατὺ θέλησε νὰ δώσει στοὺς Ἰταλοὺς σπουδαστὰς τῆς νεοελληνικῆς μὴ εἰκόνα ζωντανῆς τῆς πνευματικῆς κίνησεως τῆς πατρίδας μας, νὰν τοὺς μπάσει ἄκόμα καὶ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, καὶ γι' αὐτὸ δῶ καὶ καὶ, μέσα στίς 400 τόσες σελίδες τοῦ βιβλίου του, φιγουράρουν καὶ καθαρευουσιάνοι ποιητὲς καὶ συγγραφῆδες, ὁπαδοὶ τῆς μπαλασμωμένης καὶ τεχνητῆς γλώσσας, καὶ πρίπει νὰ χρωστάμε πολλὰς χάρες στὸν κ. Brighenti πού δουλεύοντας ἔτσι εἰδείξε ὁλοφάνερα τὴ ζωντάνια καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας.

Νὰ διαβάξεις λ. χ. ὕστερα ἀπὸ τὸ

Μὲ ἀβρὸν ταῶνων ἄρμα
φέρετέ με εἰς τὴν νῆσον
τῶν γελώτων.

τὴν ἀθάνατη «πατινάδα» τοῦ Ἑφταλιώτη ἢ τὸ «απαράπονο πεθαμένους» τοῦ Μαρκοῦ, καὶ ὕστερα ἀπὸ μὴ σελίδας τοῦ Κ. Παπαρηγόπουλου, μὴ σελίδας τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Παλαμά, μπαίνει ἡ κοπα στὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ βλέπεις ἡμέσως ἀπὸ πού γένει ἡ ζυγαριά. Ὁ κ. Brighenti τὸ δείχνει αὐτὸ καλύτερα καὶ εὐγλωττότερα στὸ σοφὸ πρόλογό του, βάζοντας μὴ πεζὴ σελίδα γραμμένη καὶ στίς δύο γλώσσες. Ὅριστε κ' ἕνας παράγραφος:

«Ὦντας βετιλεῖ ὁ ἥλιος, πῆγες ποτὲς νῆκου-
σῃς τὰ παραμύθια πού λείει, καθισμένος στὴν ἀκρο-
γιαλιά, κοντὰ στὸ κάστρο, ὁ γερο Γιάννης;»

«Μετίθης ποτέ, περὶ τὴν δύνειν τοῦ ἡλίου, νὰ ἀ-
κροσθῇς τοὺς μύθους, τοὺς ὁποίους διηγείται, κα-
θήμενος πλησίον τῆς παραλλίας, ἐναντι τοῦ φρου-
ρίου, ὁ γέρων Ἰωάννης;»

Ὁστόσο ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε κατ' ἐμὲ δὲ-
λον τὸν προπομπικὸ σεβασμὸ στὸν κ. Brighenti. Ἐφυλλίζοντας τὴ «Χρηστομάθεια» του σκοντάψαμε σὲ μερικὰ ὀνόματα πού μποροῦσαν νὰ λείπουν καὶ δὲν εἶδαμε ἄλλα ὀνόματα πού εἶχανε θέσιν μέσα σ' ἕνα εἰς βιβλίο. Λέπει λ. χ. ὁ κ. Πέτρος Βλαστός («Ἑρμῶνας»), λείπει ὁ Ρήγας Γκόλφης, ὁ Βουτιερίδης, ὁ Μάρκος Αὐγέρης, ὁ Παντελῆς Χόρν, ὁ Κώστας Παρορίτης, ὁ Σπ. Μελάς, λείπει ὁ κ. Κ. Χρηστο-
μάνης, λείπουν τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι πού κατέχουνε σήμερα μὴ κάπια θέσιν στὰ νεοελληνικά γράμματα, καὶ ποζαίρουν ἄλλοι, καὶ μερικοὶ μάλιστα μὲ πε-

ριστὴ αὐθάδεια, πού ἡ φιλολογικὴ δουλειὰ τους δὲν ἔχει καμὴ σημασία, καμὴ βαρύτητα.

Ἔχει κ' ἕνα ἄλλο ψεγάδι, ἀλαφρότερο κάπως, τὸ ὥραϊο βιβλίο. Δὲ φανερώνει μεγάλη προσοχὴ στὸ διάλεγμα. Τοῦ Ταγκόπουλου λ. χ. τοῦ δημοσιεύει δύο τραγούδια ἐρωτικὰ (!) ἀπὸ κείνα πού εἶχε γράψῃ ὅταν εἶτανε δικοχτὼ χρονῶνε παιδί καὶ τοῦ κ. Ν. Βέη τοῦ δημοσιεύει ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴ νεκρολογία τῆς κ. Καλλιρρόης Ἀδαμιάδου, πού δὲν πείθανε (καθὼς θὰ θυμοῦνται οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά»), σημειώνοντας ἀποκάτου «Diamo di lui la prima parte di un articolo pubblicato in morte di una giovine e gentile scrittrice». Ἡ κ. Ἀδαμιάδου ζεῖ, ὅπως τὸ δὴλωσε καὶ μοναχὴ τῆς, καὶ ὅμως ὁ φίλιτος Βέης τὴν πείθανε γιά νὰ τὴν ἀθανάτισε μέσα στίς σελίδες τῆς «Crestomazia neoellenica» μὲ τὸ λυρικότατο ἄρθρο του.

Θὰ πῆτε, αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰν τὰ ξερεῖ ἕνας ἕνος λόγιος, γιὰτὶ εἶναι τὰ οἰκογενειακά τῆς φιλο-
λογίας μας; Μποροῦσε ὅμως ὁ κ. Brighenti νὰ ζη-
τήσῃ μερικὰς πληροφορίας ἀπὸ τὸ «Νουμά» (πού τοῦ κάνει τὴν τιμὴ νὰ τὸν ἀναφέρνῃ τόσες φορὲς στὸ βιβλίο του) καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα περιοδικὰ κ' ἔτσι θὰν τὰ ξέφευγε τὰ μικρὰ αὐτὰ λαθια.

Τελιώνοντας τὸ πρόχειρο τοῦτο σημείωμα, συ-
στικνόμεν τὴ «Χρηστομάθεια» τοῦ κ. Brighenti
.....στοὺς Ἕλληνας σπουδαστὰς, ἀφοῦ μὲ τὴν καμ-
ρωμένη παιδεία μας βγαίνοντας τὰ Ρωμισσύνου ἀπὸ
τὸ Πανεπιστήμιον ξέρουμε τόσα γιά τὴ νεοελληνικὴ
φιλολογία ὅσα καὶ ὁ κάτοικος τοῦ πλανήτη Ἀρηνῆ, λοιπὸν πού ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς ἔγραψε βιβλίο χρῆ-
σιμο ὅχι μόνο γιά τοὺς Ἰταλοὺς ἀλλὰ καὶ γιά μᾶς
τοὺς Ρωμιούς ἄκόμα, πού τέτιο βιβλίο δὲν ἔχουμε
στὴ γλώσσα μας

ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΑΚΟΜΑ

Ὁ ἀγαπητὸς μου Βασιλικὸς μὲ σέρνει σὲ μα-
κρὰ συζήτηση. Ἰσως-ἴσως συζήτηση χωρὶς τέλος.
Τὸ νοιώθει πολὺ καλὰ καὶ ὁ ἴδιος, πῶς ἂν εἶχα νὰ
τοῦ ἀποκριθῶ στὰ καινούργια ζητήματα πού ἀνοί-
γει καὶ στὰ παλιά πού ξαναφέρνει, προσπαθώντας
νὰ μὴ μὲ καταλάβῃ, θὰ μοῦ χρειάζονταν κ' ἐμέ-
ναι ἄλλες τόσες στίλβες τοῦ «Νουμά». Κ' οἱ στίλ-
βες αὐτὲς θὰ γεννοῦσαν ἄλλες στίλβες, ὁ Θεὸς ξέ-
ρει ὡς ποτε καὶ ὡς πού. Σ' αὐτὸ δὲν φταίει οὔτε ὁ
Βασιλικὸς οὔτ' ἐγώ. Μὰ πολὺ περισσότερο δὲν φταίει
ὁ ἀγαπητὸς «Νουμάς» κ' οἱ ἀναγνώστες του, πού
μᾶς βαρεθήκανε, ὕστερ' ἀπὸ ἕνός χρόνου συζήτησι.
Φταίει ἴσως τὸ θέμα πού καταπισσθήκαμε καὶ δὲν
εἴμαστε οἱ πρῶτοι, πού χύσαμε τόσο μελάνι γι'
αὐτό.

Τί νὰ γίνῃ; Ἡ αἰσθητικὴ ἀλήθεια—ἐκεῖνο πού
λέμε τέλος πάντων ἀλήθεια—δὲν εἶναι μαθηματικὴ
ἀλήθεια. Δυὸ μαθηματικοὶ φράνουν ἀναγκαστικὰ
πάντα σὲ μὴ συνεννόηση. Κι αὐτὸ ἄκόμα εἶναι ζή-
τημα, ὕστερ' ἀπ' τοὺς τελευταίους διαταγμούς ἑ-
νὸς φιλοσοφικοῦ μαθηματικοῦ, γιά τὴν ἐπιστήμην του.
Δυὸ αἰσθητικοὶ μποροῦν χρόνια νὰ συζητοῦν χωρὶς
νὰ φτάσουν σὲ μὴ συνεννόηση. Δυὸ τεχνίτες τὸ ἴδιο.
Στίλβες τόμοι στέκονται ἀντιμέτωποι κ' ἐχθρικοὶ σ'
αἰῶνες αἰῶνων, ἀπάνω σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα. Καὶ
χιλιάδες ἔργων κοιτάζονται ἐχθρικά καὶ παρὰ ξένα
μέσα σὲ πινακοθήκες. Καὶ καμμιὰ ἰλιπιδά δὲν ὑ-
πάρχει πῶς αὐτὸ πού γίνεται θὰ πάψῃ νὰ γίνεται.